

LLIBRES

Anna Ballbona: "No m'interessa un concurs de veure qui és més working class"

Joan Safont Plumed

Foto: **ACN**

Barcelona. Dijous, 11 de juny de 2020

10 minuts

La periodista i escriptora

Anna Ballbona (Montmeló, 1980), va guanyar el **Premi Llibres Anagrama amb *No soc aquí***. El llançament del llibre, però, ha estat marcat pel confinament provocat pel coronavirus. Ara, quan tot acaba d'arribar a les llibreries, conversem amb l'escriptora i periodista, que ja va quedar finalista de la primera edició del guardó amb *Joyce i les gallines*, i que va guanyar el Premi de Poesia Amadeu Oller l'any 2008 amb *La mare que et renyava era un robot*.

Anna Ballbona. 'No sóc aquí'

Ed. Anagrama. 224
pàg.

Acaba de guanyar el Premi Llibres Anagrama, després d'haver quedat finalista fa 5 anys. Quina relació hi té amb aquest guardó?

Una relació molt bona, òbviament. Primer perquè en quedar finalista puc publicar la meva primera novel·la, *Joyce i les gallines*, però a més per a mi

és una empena molt forta i necessària per continuar escrivint quan feia la primera temptativa de novel·la i no les tenia totes. Ara, en guanyar el premi –que trobo que m'arriba per molts motius molt especial– és bonic veure que cinc anys després, el Llibres Anagrama s'ha consolidat. Guanyo el premi l'any següent de l'huracà que ha suposat *Canto jo i la muntanya balla* de la **Irene Solà**, i amb aquests cinc anys podem veure que és un guardó que s'ha consolidat molt ràpidament.

Creu que hi ha algun nexa que uneix els diversos guanyadors?

Fa de mal dir. Podríem dir que totes som dones excepte l'**Albert Forns**, que el va guanyar el primer any. Potser és cert que tots tenim una edat similar i una trajectòria no massa llarga: Era la segona novel·la de l'Albert, la segona de la Irene i la meva segona. Potser la **Llúcia Ramis** i la **Tina Vallès** són que tenen més llibres publicats, però el premi ens ha agafat en un moment de creixement literari similar.

La protagonista de *No sóc aquí, la Mila*, té des de petita un sentiment d'estranyesa que inclús en la infantesa li fa pensar si no serà adoptada...

El fet de no tenir gaires fotos de petita, de tenir problemes de creixement, ja són elements que comencen a sortir del normal i corrent i que permeten estirar el fil de l'estranyesa. Una estranyesa cap al món d'on ve que es manifesta de moltes maneres. Cap a ella mateixa, dubtant de si és filla dels seus pares, però també cap al món que l'envolta, que el sent màgic, irreal, diferent, ple de grinyols d'un món que se'n va i un entorn que arriba. És a dir, un món de pagès ancestral i un entorn encimentat, emporlanat. En certa manera, aquell cabdell d'estranyesa es va fent gran al llarg de la seva vida, en una mena de viatge que serveix a la Mila per, ara que està embarassada, endreçar aquesta herència rebuda.

Ara parlava d'aquest entorn particular on neix i es cria la Mila, el món d'una pagesia ensotada en un món urbà, entre l'autopista, el cementiri i el polígon. Un món de pagès allunyat d'allò que seria el món rural que tots tenim al cap però, en canvi, molt arrelat a un pensament tradicional.

Aquesta és una de les claus per entendre bé la novel·la. No es tracta de confrontar una imatge prototípica de món rural i polígons, sinó ensenyar aquest grinyol. El pare, per exemple, és algú que fa de pagès però es guanya les garrofes treballant a la fàbrica. Hi ha un

grinyol entre unes formes de vida que es van repetint i perpetuant, encara que l'entorn s' hagi capgirat i no sigui el mateix. Volia treure suc d'aquest contrast. De fet, dins del món de pagès hi ha un ventall de formes de ser molt diferents, i hi ha aquesta mena de pagès reculat en el temps que repeteix el que s'ha fet sempre pel simple fet de ser el que s'ha fet sempre. Aquesta idea carlina, com en dic, que vol dir estar atrinxerats mentalment i física en el tros i ser absolutament refractari a qualsevol canvi, amb l'exemple del besavi que s'oposa a l'arribada de la llum.

No es tracta de confrontar una imatge prototípica de món rural i polígons, sinó ensenyar aquest grinyol entre dos mons

El pare de la Mila és també aquesta mena de carlí, "el darrer espècimen d'un temps extingit" com el descriu, de poques paraules, gasiu, rutinari, enemic de qualsevol transformació i amb un vincle ferotge amb aquest tros.

El pare ha heretat unes formes de fer que ha vist sempre i la novel·la intenta precisar molt que no és algú del 1910 o 1920, sinó que és algú nascut molt més tard però fruit d'un entorn que s'ha mantingut d'aquella manera ancestral. En el fons és entranyable, perquè té un pòsit d'honestedat i de mirar les coses sense malícia, en aquest agafar-se al que s'ha fet sempre.

El pare està tan enganxat a la terra que no té clar, per exemple, on situar Sevilla o Tarragona.

És una manera d'explicar que més enllà del seu món les coordenades es perden. En canvi, la mare sap on té la mà dreta i l'esquerra.

La mare és un contrapunt?

La mare és qui ajuda la Mila a reconstruir certes memòries d'un món on ella havia arribat quan es va casar o que li ofereix connexions amb l'exterior. Al capdavant és qui la porta a la Ciutat del Costat a fer gimnàstica, perquè es desenvolupi millor. Comparteix el món de pagès però ja hi ha una part en què la mare trenca alguns silencis que la família arrossega.

La mirada de la Mila cap al món on ha nascut és totalment antiromàntica i desmitificadora del món de pagès. S'ha fet un abús d'aquesta mirada a la literatura?

He volgut fer caure alguns mites amb la pagesia, però també mites relacionats amb el món dels polígons. M'interessava molt la idea d'ensenyar un món particular, que no admet l'etiquetatge fàcil. Un món que no admet aquella idea mistificadora i neorural que tots els pagesos són una gent que estima la terra. I també hi ha una part de joc de contrast amb aquesta gent que tira pel dret i no està per punyetes, que no entén el llenguatge políticament correcte, sense miraments, a partir de la llengua que la Mila ha rebut i com ella se l'ha de mossegar per no dir certes coses que no serien enteses en societat. Quan s'empenya val més no dir, com deia la mare, que a tal persona "li xafaria el cap", com sentia dir a la seva mare, o aquell renejar familiar tan ric. No volia ni mitificar ni ser condescendent amb aquest món que ha conegut la Mila i com s'aguanta un món de contradiccions en via d'extinció que posant-lo en paraules es pot rescatar.

M'interessava molt la idea d'ensenyar un món particular, que no admet l'etiquetatge fàcil

Un món de llegendes poblat d'éssers semi fantàstics, com l'Esquilador o l'Home d'Allà Dalt.

Hi ha una part d'éssers semi fantàstics que són els vells, molt propis de les cases de pagès d'abans, on la gent gran era molt més present que ara, però també un parell d'homes bons que apareixen en diferents episodis i que a través d'històries exemplars són com una mena de lloc on agafar-se per la Mila. L'Home d'Allà Dalt anuncia un do a la Mila que li serveix de palanca i que a la novel·la actua de McGuffin. El fet és que aquell anunci li serveix de motor de canvi per poder passar més enllà de les fronteres on ha viscut i allò que estava programat per ella. L'Esquilador, amb els seus acudits, també té el poder de fer-la sortir d'un món fosc on, com diu l'àvia, "hem vingut a patir". És

a dir, li permet descobrir què hi ha una altra manera de viure. Són homes bons, com n'hi ha hagut tants, que tenen una mena de saber popular i que li han fet bé.

La tia conca, dins d'aquest aparador de vells, és un personatge ben trist.

Forma part dels silencis que han conformat el tronc familiar de la Mila. D'aquella part que no s'explica o s'expliquen a mitges. Tots aquests records són parcials i el silenci de tothom impedeix fer-ne un retrat complet. La Mila tota l'estona es planteja la idea de l'herència, què en rebrà i què passarà a la seva futura filla. Però tota l'estona hi ha aquesta idea de silenci, fins i tot el que la Mila calla, el que creu que no li ha d'explicar a la Bruna o que creu que no l'interessarà, directament.

No arriba mai a dir-nos on és casa de la Mila.

Hi ha una voluntat de construir un món mític, on res no té nom, més enllà de la Ciutat del Costat, el polígon, la Casa Vella, amb personatges que tampoc tenen nom, més enllà de la Mia, per jugar des d'aquest punt de vista particular i per afavorir que el lector pugui entrar-hi pels detalls que tu li dones, no per aquells detalls que el puguin connotar. És a dir, no volia connotar la història fent explícit si parlava del Vallès Oriental o el Baix Llobregat, que com sabem són llocs amb grans connotacions. L'aposta de fer-lo mític és per evitar justament això, però tenint el context que t'ofereix la Mila, que sap que les generacions més joves ja no tindran.

Una cosa que s'hereta i és molt present al llibre és el lèxic.

Volia descriure i retratar els personatges per com parlen. Em semblava interessant perquè quan ens hi fixem veiem que hi ha personatges que són molt clarament aquella manera de dir o fer. Al capdavall, som paraula. M'interessava també posar de manifest que el llenguatge mateix, la manera d'explicar-se i les seves limitacions, ressonen en el relat de la Mila i com ella es forma com a persona. Fins i tot quan va a París, ella fa servir expressions de la seva àvia o de la mare per descriure el que coneix. En certa manera, algunes paraules ens acompanyen sempre quan intentem apamar el món.

A banda d'aquest món de pagès, hi ha el món del polígon, que ha estat sotmès a molts tòpics. Un món on diu que s'hi xerra, s'hi fuma, s'hi folla, però també s'hi passa por.

També tenia interès en reflectir aquesta part que no és

uniforme, ni blanc ni negre, ni flors ni violes. I volia fugir del mite perifèric de primeres experiències. En aquest cas, a més, parlo d'un polígon que forma part de la trama urbana, perquè hi ha moltes menes de polígon. En molts pobles el polígon és molt més de pas del que la gent es pensa. Ara hi he pensat, perquè aquests dies de confinament veies gent que caminava com ànecs sense cap pels polígons. Els polígons estan plens de clixés culturals i de mirades tan esbiaxades com el món de pagès: Ni tothom és quillo o xoni ni tampoc és el retrat interessat que s'ha volgut vendre. De working class n'hi ha de moltes menes, oi?

És un debat recurrent el que diu que la literatura catalana no ha retratat perifèries. Què hi diu?

De vegades s'ha revestit de debat cultural una mena de concurs a veure qui és més working class, que és la manera de dir anar a la fàbrica el segle XXI. I a mi aquest concurs no m'interessa. Interessadament de vegades s'han donat per bons certs retrats i no d'altres. A mi m'agrada molt Pasolini, que és algú que retrata perifèries i ho fa d'una manera crua i dura, sense cap necessitat de netejar-se la consciència de res, ni de mistificar res. T'ensenya la ferida oberta. Aquest tipus de mirades són les que m'interessen.

De vegades s'ha revestit de debat cultural una mena de concurs a veure qui és més working class i interessadament s'ha donat per bons certs retrats i no d'altres

De la seva etapa a la Universitat, la Mila en diu que "la vida és com cremar etapes i saltar tanques de ridícul i patetisme", es compara amb un robot al·lucinat, fa servir molt el terme ridícul i parla d'un moment on tothom està convençut de fer les coses més originals del món. Molts ens podem sentir reflectits en aquesta definició de l'arribada a la Universitat i a Barcelona dels que no som de la capital.

M'agrada molt que t'hi fixis perquè la novel·la també té la voluntat d'ensenyar com algú mira Barcelona des de fora. I aquest des de fora tampoc ha de ser cap concurs. Val el mateix el qui se la mira des de Lleida com la que se la mira des de Granollers, però quan algú ha de tornar a casa amb el Bus Nit, té un tipus d'experiència que no tindrà el qui viu a l'Eixample. A més, en el cas de la Mila el xoc és més exagerat, perquè ha estat molt poques vegades a Barcelona, més enllà d'anar al metge. Volia parodiar els rituals que, generació rere generació, han repetit pensant que eren tan originals. Hi ha inèrcies que no pertanyen només al pare o al món de pagès, sinó que també existeixen en altres àmbits.

Què suposa per la Mila el pas per París?

París és l'estimbada que ella viu com una mena de fracàs. París m'anava bé per remarcar la solitud de la

desclassada. Va amb tota la il·lusió a fer un Erasmus i aquella ciutat l'aclapara, entre altres coses perquè li manquen referents de sortir pel món. Si el pare no sap on situar Sevilla o Tarragona, imagina't! Però, al final l'aclaparament és una forma d'enfortir-se.

"Ser còmplice de les febleses dels altres esbargeix les pròpies" diu la Mila quan descobreix que les seves companyes, filla d'una parella hippie i d'un matrimoni de psicoanalistes també tenen les seves pròpies coses.

La Mila ja ha sofisticat el seu mètode camaleònic d'anar-se adaptant a les formes socials i comença a ser més punyetera. La feina de comercial li permet conèixer més gent i picar en les esquerdes dels altres. Les companyes de feina l'ajuden a tancar el cercle del desclassament. Havia estat acomplexada, havia odiat els fills de papà que havia trobat a la Universitat i quan coneix aquestes companyes veu que tot no és flors i violes i, per tant, també hi ha aquesta idea que a ningú el fa per bo o dolent uns orígens determinats. Potser sí que a alguns els costarà més determinades coses perquè no tenen cognoms, ni tradició ni contactes, però la Mila descobreix que l'estranyesa passa a totes les cases. Com es deia abans, cada casa és un món i pitjor aquella en què n'hi ha dos.

"Al final, a casa t'ensenyen el que voldries i el que no voldries i, a partir d'aquí, t'apanyes com pots" escriu.

La Mila acaba per fer endreça de l'herència familiar, que a vegades és un pes i a vegades un regal, amb la qual has de caminar. Ella l'accepta i entén que moltes coses del món on ve l'han acabat fent i que moltes coses les ha fet perquè ve d'on ve. Ho penso per la Mila i ho penso per tothom, inclosa jo mateixa. Cal ser capaços de girar el mitjó i ser agraïts al món d'on venim, perquè la resta te l'has de fer tu.

L'herència familiar a vegades és un pes i a vegades un regal, amb la qual has de caminar

"Sempre m'he preguntat què s'hereta i què deixem enrere. On és que s'atura la corretja d'ascendents i descendents que ens travessa".

A la família de la Mila es veu com el feresteguisme va baixant de to, des del besavi fins al pare, que com es diu al principi és un avenç respecte dels seus

avantpassats perquè no ha pegat els fills. Quan vaig començar aquesta novel·la tenia un arxiu que es deia "ascendències" i, després, "descendències", on anava aplegant un seguit de coses, les pors que ens arriben d'altres i que no sabíem però que ens arriben per maneres d'explicar, per gestos, per paraules... En aquesta corretja d'ascendents i descendents hi ha tot això, però després hi ha la valentia personal de tirar per on un vol.

PREMI LLIBRES ANAGRAMA ANAGRAMA